

Вх. № 42
05.05.2021

Голові Спеціалізованої вченої ради для
присудження ступеня доктора
філософії ДФ 44.887.008 в Полтавській
державній аграрній академії
д.е.н., професору Зось-Кіору М. В.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Лопушинської Олени В'ячеславівни
на тему: «*Менеджмент ресурсозберігаючого розвитку підприємств
агропродовольчої сфери України*»
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»

1. Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційна робота Лопушинської О. В. присвячена дослідженню теоретичних та практичних засад менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери. Актуальність даної проблеми обумовлюється тим, що сучасні агропродовольчі підприємства України діють в умовах обмеженості ресурсів і жорсткої конкуренції. На сучасному етапі розвитку економіки відбулись зміни в парадигмі менеджменту ресурсозбереження і ресурсозберігаючого розвитку. Окрім того, що з'явилися нові принципи і методи управління ресурсозберігаючим розвитком, зміни відбулись і в різноманітті факторів, що на нього впливають. Використання ресурсозберігаючих технологій і впровадження менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства є важливими інструментами підвищення ефективності використання ресурсів, що призводить до появи додаткових конкурентних переваг. Особливу актуальність все це набуває в умовах різкого зростання цін на ресурси, адже менеджмент ресурсозберігаючого розвитку підприємства – це питання економічної доцільності діяльності суб'єкта господарювання і забезпечення конкурентоспроможності його продукції. Тож для організації ефективного виробництва агропродовольчої продукції стає необхідним впровадження ресурсозберігаючих технологій та засобів праці, мотивація усіх учасників процесу для досягнення ефективних результатів діяльності.

Дисертаційна робота виконана у відповідності до плану науково-дослідної роботи Полтавської державної аграрної академії «Управління соціально-економічним розвитком агропродовольчої сфери України», у якій автор розробив методичний підхід до оцінки інтегрального показника ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери на основі розробленої системи показників оцінки ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства – «Тріада 6R» (державний реєстраційний номер 0118U005208); «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів», в якій автор розвинув понятійно-категоріальний апарат менеджменту ресурсозбереження підприємства, надав етимологічну характеристику основних термінів, за допомогою яких формується поняття «менеджмент ресурсозберігаючого розвитку», актуалізував модель менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства, розвинув організаційно-економічний механізм менеджменту розвитку ресурсозбереження підприємства (державний реєстраційний номер 0117U003102); «Управління національною безпекою в умовах глобалізаційних викликів: макро-, мікро-, регіональний та галузевий рівні» (державний реєстраційний номер 0118U005209), де автор визначив прогнози інтегральних оцінок показників ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку групи підприємств агропродовольчої сфери Полтавської, Запорізької та Луганської областей і тенденції показників ефективності використання матеріальних, фінансових, нематеріальних, людських, інформаційних, часових ресурсів і фінансування ресурсозберігаючих заходів. У межах держбюджетної теми молодих науковців Сумського державного університету «Механізм управління формуванням стратегій випереджаючого інноваційного розвитку промислових підприємств» (державний реєстраційний номер 0117U003928) автор визначив методи мотивації персоналу підприємств агропродовольчої сфери до ресурсозбереження.

Вказане переконує в актуальності обрання теми дисертації, ідентифікації предметно-об'єктної сфери, мети та завдань представленого дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукове завдання обґрунтування теоретичних положень і розробки практичних рекомендацій з менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України знайшло актуалізоване вирішення в представленому дослідженні. Під час дослідження дисертантом була використана достатня кількість інформаційних джерел, зокрема, нормативно-правові акти України, Європейського Союзу в сфері регулювання питань ресурсо- та енергозбереження, інформація

Державної служби статистики України, фінансова та статистична звітність підприємств агропродовольчої сфери України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань економічної теорії, економіки сільського господарства та агропродовольчої сфери, менеджменту ресурсозбереження та ресурсозберігаючого розвитку підприємства. Виклад матеріалів дослідження в дисертації є логічним та послідовним. Окреслені завдання дослідження чітко корелюються з поставленою метою. Зміст дисертації відповідає напряду дослідження. Рекомендації автора, висвітлені в дисертації, пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами. Зазначене є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та пропозицій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації визначено мету дослідження, яка полягає обґрунтуванні теоретичних засад і розробці практичних положень щодо менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України. Відповідно до мети були поставлені і вирішені завдання теоретичного та прикладного характеру. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що в цілому автору вдалося вирішити завдання та досягти поставленої мети. Завдання співвідносяться з ознаками наукової новизни дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором шляхів вирішення зазначених завдань.

Розроблені автором наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими з теоретико-методичної точки зору та достовірними, базуються на сучасних теоріях економіки та управління, працях зарубіжних та вітчизняних науковців щодо менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України.

У процесі дисертаційного дослідження автором використовувалися наступні методи: історичний та логічний аналіз (для визначення еволюції становлення та розвитку концепцій ресурсозбереження та ресурсозберігаючого розвитку); узагальнення, етимологічний аналіз та діалектичний (для систематизації понятійно-категоріального апарату менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства); систематизація (для побудови організаційно-функціональної моделі менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства агропродовольчої сфери); економіко-статистичний, табличний та графічний (для визначення стану та тенденцій розвитку агропродовольчої сфери України); анкетування та опитування (для визначення стану системи менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України); порівняльний та кластерний аналіз, групування (для проведення оцінки ефективності менеджменту

ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери); модифікованої головної компоненти, фасетний (для удосконалення методики визначення ефективності використання ресурсів та менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери); прогнозування, динамічна регресія та ретроспективний аналіз (для прогнозування інтегрального показника ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств); узагальнення, системний аналіз, графічний (для формування пропозицій щодо актуалізації організаційно-кадрового забезпечення менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств) тощо.

Об'єкт, предмет та мета дисертаційної роботи логічно пов'язані. Об'єктом дослідження є процес менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України. Предметом дослідження є теоретико-методичні, наукові та практичні засади менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України.

Представлена дисертантом робота має логічну структурну побудову, всі розділи та підрозділи роботи взаємопов'язані, містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічними й підтверджені результатами апробації на 23 науково-практичних конференціях, публікацією у наукових спеціалізованих виданнях України, країн ЄС та інших держав, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних організацій та підприємств.

Вищевикладене дозволяє зробити висновки про те, що основні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Автор дисертаційної роботи отримав результати, що містять елементи наукової новизни. До найбільш важливих здобутків можна віднести наступні наукові положення:

– розроблено методичний підхід оцінювання та прогнозування інтегрального показника ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України, який, на відміну від існуючих, передбачає розрахунок груп коефіцієнтів ефективності «Тріада 6R» на основі застосування методу модифікованої головної компоненти (пп. 3.1 та 3.2);

– актуалізовано організаційно-кадрове забезпечення менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери, яке, на відміну від існуючих, базується на інтеграції культури ресурсозбереження в загальну корпоративну культуру підприємств на основі формування моделі ресурсозберігаючої поведінки персоналу (пп. 3.3);

– розвинуто модель менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства, яка, на відміну від існуючих, представлена як консолідуюча система елементів, що забезпечує підвищення ефективності кількісних і якісних змін у процесі управління ресурсним потенціалом, ресурсозберігаючими технологіями та природоохоронними заходами з метою досягнення цілей стійкого розвитку підприємства у їх комплексному поєднанні й інтегрує організаційні та функціональні особливості системи розвитку підприємства, що дозволяє нівелювати негативний вплив факторів зовнішнього середовища на систему менеджменту ресурсозбереження підприємства (пп. 1.3);

– удосконалено сутнісно-змістовне значення поняття «менеджмент ресурсозберігаючого розвитку підприємства», що, на відміну від існуючих, базується на поєднанні етимологічної характеристики понять «розвиток підприємства» та «менеджмент ресурсозбереження» (пп. 1.2);

– узагальнено понятійно-категоріальний апарат ресурсозбереження на підприємстві шляхом здійснення етимологічного аналізу поняття «ресурсозбереження», що, на відміну від існуючих, визначено як результативна організаційно-управлінська діяльність, спрямована на раціональне використання ресурсного потенціалу, застосування ресурсоощадних технологій, стимулювання природоохоронних заходів з метою досягання соціо-еколого-економічних цілей підприємства та дозволяє акцентувати увагу на ключовій ролі людського фактора при здійсненні процесів ресурсозбереження та орієнтації на досягнення комплексу цілей сталого розвитку підприємства (пп. 1.1);

– проведено діагностику організаційно-управлінського та інформаційно-аналітичного забезпечення системи менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств, що, на відміну від існуючих, базуються на акумулюванні об'єктів ресурсного потенціалу для формування моделі потрійної спіралі ресурсозбереження, що дозволяє встановити синкретичний взаємозв'язок між інституційними сферами (державою, бізнес-сферою та закладами вищої освіти) (пп. 2.2);

– система показників оцінки ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України, яка, на відміну від існуючих, базується на розрахунку коефіцієнтів, об'єднаних у групи економічної, соціальної та екологічної ефективності, що дозволяє виявити її недоліки та визначити перспективи розвитку в тріаді «еколого-соціо-економічних» відносин (пп. 2.3).

Отримані дисертантом результати, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення.

Наукове значення отриманих дисертантом результатів полягає в розробленні теоретико-методичних засад щодо менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України.

Практичні рекомендації, що містяться в дисертації, впроваджено в діяльність Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації (довідка № 16/01-24 від 27.01.2021 р.), Департаменту агропромислового розвитку Запорізької обласної державної адміністрації (довідка № 0490/01-00 від 26.03.2021 р.), Всеукраїнського аграрного об'єднання «Українська аграрна конфедерація» (довідка № 1-1/27 від 25.03.2021 р.), ТОВ «Диканські ягоди» (довідка про впровадження № 48/12 від 10.12.2020 р.), СТОВ «Сади Гадяччини» (довідка про впровадження № 4 від 18.01.2021 р.), АТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», (довідка про впровадження № 3-01/21 від 21.01.2021 р.), ПрАТ «Агротон» (довідка про впровадження № 7 від 22.01.2021 р.), ТОВ «Мелітопольський олійноекстракційний завод» (довідка про впровадження № 3 від 27.01.2021 р.).

До основних розробок, які мають практичне значення, слід віднести: розрахунок прогнозованих змін значень інтегральних показників економічної, соціальної та екологічної ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України; пропозиції щодо удосконалення мотиваційного механізму працівників до ресурсозбереження, що позитивно відобразиться на сталому розвитку сільських територій; пропозиції щодо актуалізації організаційно-кадрового забезпечення менеджменту ресурсозберігаючого розвитку.

Результати досліджень застосовано у навчальному процесі Полтавської державної аграрної академії МОН України при підготовці здобувачів вищої освіти під час викладання дисциплін «Енергетичний менеджмент», «Аграрний менеджмент», «Екологічний менеджмент», «Управління витратами», «Менеджмент» (довідка № 01-11/122 від 21.12.2020 р.).

Щодо змісту дисертаційної роботи, то слід відзначити, що дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи становить 224 сторінки. Робота містить 58 таблиць, 57 рисунків, 25 додатків, 297 найменувань в списку використаних джерел.

Робота виконана державною мовою. Стиль викладення матеріалів дослідження відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, вирізняється науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Кожен з розділів та підрозділів роботи містить результати, що становлять значний науковий інтерес та є обґрунтованими і достовірними.

Так, у першому розділі «Теоретичні аспекти менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства» автором узагальнено сучасні підходи до визначення ресурсозбереження на підприємстві і надано власне визначення даної категорії (с. 35–56); охарактеризовано етимологічну сутність понять «менеджмент ресурсозбереження» та «розвиток підприємства» та надано власне визначення категорії «менеджмент ресурсозберігаючого розвитку підприємства» (с. 56–77); розвинуто модель менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства, що відрізняється авторським баченням елементів: суб'єкту, об'єкту функцій, принципів, методів, інструментів тощо та їх взаємодії, що дозволяє застосувати дану модель в практиці підприємств в умовах динамічного зовнішнього середовища (с. 77–96).

У другому розділі «Аналіз менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» автором проаналізовано стан агропродовольчої сфери України, який дозволив визначити її позитивні та негативні тенденції (с. 119–139); проведено діагностику організаційно-управлінського та інформаційно-аналітичного забезпечення системи менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України (с. 140–157); здійснено оцінку ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери на основі розрахунку показників економічної, соціальної та екологічної складових (с. 157–180).

У третьому розділі «Оптимізація менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» автором розроблено методичний підхід до оцінки інтегрального показника ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери на основі системи показників оцінки ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства «Тріада 6R» (с. 194–218); спрогнозовано зміну інтегрального показника ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України за допомогою методу динамічної регресії (с. 219–240); актуалізовано організаційно-кадрове забезпечення менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України (с. 240–258).

Отже, результати дисертаційного дослідження Лопушинської О. є достатньо обґрунтованими і мають наукову достовірність. Висновки за всіма розділами та загальні висновки роботи є логічними та зрозумілими. Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності сучасних підприємств агропродовольчої сфери України. Назва дисертаційної роботи «Менеджмент ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої

сфери України» цілком відповідає її змісту, що підтверджується метою дослідження та вирішеними у процесі її досягнення завдань.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові результати дисертації висвітлені в 45 наукових працях, із яких 10 статей – у колективних монографіях, 8 статей – у фахових наукових виданнях (у тому числі 6 статей – у періодичних виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних), 1 стаття – у науковому періодичному виданні країни Європейського Союзу, 3 статті у закордонних виданнях, 23 праці апробаційного характеру.

Загальний обсяг публікацій становить 14,61 друк. арк., із них особисто здобувачеві належить 11,01 друк. арк., що дозволяє вважати виконаними положення п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 та від 21.10.2021 № 979.

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у наукових спеціалізованих виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувача є достатнім.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Лопушинської Олени В'ячеславівни, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, дає підстави констатувати відсутність допущення дисертантом порушень академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей. Робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Незважаючи на достатньо високий науковий рівень виконання дисертаційного дослідження, робота характеризується наявністю певних недоліків та дискусійних положень, а саме:

1. На рис. 1.12 (стор. 81) відображений вплив факторів зовнішнього середовища на систему менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємства. Для більш комплексного дослідження рекомендується

узагальнити та відобразити вплив факторів зовнішнього середовища саме на підприємства агропродовольчої сфери України.

2. На стор. 239 (пп. 3.2) автор вказав на залежність між обсягом виготовленої сільськогосподарської продукції Полтавської, Запорізької та Луганської областей, економічними показниками ефективності використання ресурсів та інтегральною оцінкою ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку груп агропродовольчих підприємств зазначених областей. При цьому автор не наводить розрахунків аналогічної залежності щодо соціальних та екологічних показників, що значно б підвищило практичну значущість проведеного дослідження.

3. На рис. 3.5 (стор. 242) відображено місце організаційної культури серед чинників впливу на конкурентоспроможність персоналу підприємств агропродовольчої сфери України. При цьому не зрозумілим залишається взаємозв'язок між формуванням культури ресурсозбереження та рівнем оцінки конкурентоспроможності персоналу агропродовольчих підприємств.

4. На рис. 1.3 (стор. 46) автор виокремлює інформаційні, матеріальні, структурно-організаційні, нематеріальні, природні, людські, часові та фінансові ресурси. При цьому під час проведення оцінки економічної ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку груп підприємств Полтавської, Запорізької та Луганської областей проводить розрахунки показників ефективності використання матеріальних, людських, фінансових, інформаційних, нематеріальних та часових ресурсів, не враховуючи ефективність використання природних та структурно-організаційних ресурсів.

5. На рис. 2.13 (стор. 142) автор наводить модель формування системи менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України, в складі якої відображено стандарти з безпеки та якості. При цьому не охарактеризовано ступінь впливу існуючих стандартів на діяльність досліджуваних підприємств агропродовольчої сфери.

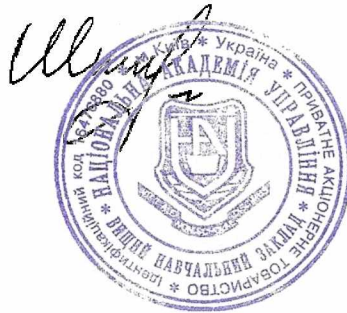
Дисертаційна робота Лопушинської Олени В'ячеславівни на тему «Менеджмент ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» є цілісною, самостійно виконаною працею. У результаті вирішення поставлених теоретичних, методичних і прикладних задач в дисертаційній роботі одержано положення і висновки, яким властиві ознаки наукової новизни. Тему дисертаційного дослідження розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, досягнуто мету дослідження, отримано нові наукові результати дослідження, що мають теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертація відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від

12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 та від 21.10.2020 р. № 979), а її автор – Лопушинська Олена В'ячеславівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор,
перший проректор
Вищого навчального закладу
«Національна академія
управління»

Ірина ШТУЛЕР